

mag. Andreja Tkalec

SREDNJESAVINJSKO NAREČJE

Doma sem iz Šmarjete pri Celju. To je primestno naselje med Celjem in Vojnikom in leži, z izjemo nekaj hiš, na desnem bregu reke Hudinje. Govor mojega kraja sodi k srednjesavinjskemu narečju, ki je (mogoče ravno zaradi svoje nezanimivosti) zelo slabo raziskano. Celjani so namreč prepričani, da je njihov govor še najbolj podoben knjižnemu. Ker se ukvarjam z imenoslovjem lastnih imen v občini Celje, sem se v tej raziskovalni nalogi poglobila v fonološke značilnosti okoliških govorov.

Srednjesavinjsko narečje je del štajerske narečne skupine. Vanjo še spadajo zgornjesavinjsko narečje s solčavskim govorom, srednještajersko narečje, južnopohorsko s kozjaškim govorom, kozjansko-bizeljsko in posavsko narečje. Vsem je skupno, da so izgubila tonemsko nasprotje, naglašeni zlog pa je tonsko visok in podaljšan. Izrazite je težnja po diftongizaciji starih dolgih samoglasnikov.

Srednjesavinjsko narečje, z upravnim središčem v Celju, sega od Smrekovca in Motnika na zahodu do Slovenskih Konjic na vzhodu in od Doliča na severu do Čemšeniške planine, Mrzlice in Tolstega vrha na jugu. Obsega območje ob srednji Savinji v porečju Bolske, Pake in Hudinje. Severni del je podaljšal akutirane samoglasnike pozneje kot južni, ohranil pa je tudi dvoglasnike za stalno dolgi *ě* in etimološki *o*, tako da je na črti od Šoštanja do Frankolovega samoglasniški razvoj bližji južnopohorskemu narečju z dvoglasnikom *ei* za *ě* in z ohranjenimi kratkimi naglašenimi samoglasniki. Značilnost tega območja je zasekan izgovor *i* in *u*, zlasti pred zaporniki. Mlajši naglasni umik (zláto, kósti, méгла) je v sklanjatvi odpravil mešani naglasni tip. V mestniku ednine za moški spol je znana koroška končnica *-u* poleg *-i*, v orodniku ednine pa *-u/-am* (*bratu/brati*, z *bratu/bratam*).

V južnem delu srednjesavinjskega narečja se dvoglasniško izgovarjata *le je* in *uo* za umično naglašene *a*, *e* in *o*, sicer pa je samoglasniški sestav blizu knjižnemu. V sklanjatvi so množinske končnice *-im*, *-ih*, *-im(i)* razširjene za ženski in moški spol (*lipim*, *bratim*; *lipih*, *bratih*; *lipim*, *bratim*).

Celjski pogovorni jezik se je razvil pod vplivom obeh savinjskih in srednještajerskega narečja. Vsi samoglasniki so dolgi, podobni knjižnim, le da se umično naglašena *e* in *o* izgovarjata kot široka dvoglasnika, kratki *a* se izgovarja kot široki *e* (*'pe:s*, *'me:gla*), na pregibanje pa močno vpliva samoglasniški upad, zlasti onemevanje končnega *i*.

Celjski mestni govor je zelo prepoznaven; prevladujejo monoftongi in tonemsko (samo dolgo) naglaševanje. Ker pa je Celje tudi središče regije, se tu stikajo različni narečni vplivi, ki so prav tako pustili svoje posledice: zgornjesavinjsko, srednještajersko in južnopohorsko narečje, z juga pa prodirajo tudi posavski govori. Tako se ponekod namesto pričakovanih monoftongov slišijo diftongi: *'mɥo:st*, *'pɥe:b*, ampak *'bɔ:g*, *'mlɛ:k*.

Celjski pogovorni jezik ima monoftongično-diftongični samoglasniški sistem, le da je diftongizacija *e* in *o* šibka (*'že:na/'žje:na*, *'no:ga/'nɥo:ga*).

Dolgi cirkumfektirani *o* in novoakutirani *o* v nezadnjem besednem zlogu se izgovarjata kot ozek monoftong (*'bɔ:k/'bɔ:x*, *'nɔ:č*, *'vɔ:ɟɛk*, *'bɔ:tra*, *'dɔ:ber*, *'ɔ:le*, *'ɔ:sɳ*, *'vɔ:la*).

Kratki samoglasniki v zadnjem ali edinem besednem zlogu se podaljšujejo ('kuo:š), kratki polglasnik se vokalizira v *e* ali celo podaljša v diftong ('de:š/'die:š, 'pe:s/'pie:s), dolgi cirkumflektirani *a* v zadnjem in novoakutirani *a* v nezadnjem besednem zlogu imata v celjščini a-jevski refleksi ('la:n, 'va:s, 'ma:ša). Stalno dolgi *ě* in staroakutirani *ě* se v nezadnjem zlogu izgovorita kot ozek *e* (be'se:da, 'ce:sta, 'de:l 'delo', ko'le:n, 'le:t, m'le:k, s'ne:k).

Za umično naglašene *e*, *o* in *a*, ki so prišli pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga, imamo v celjščini široke *e* in *o*, ki so lahko tudi rahlo diftongizirani ('te:ta/'tie:ta, 'že:na/'žie;na, 'go:ra/'guo:ra, 'no:ga/'nuo:ga, 'o:sa/'uo:sa, 'me:gla/'mie:gla). Kratki končni naglas v večzložnicah se je umaknil ('uo:trok), dolgi pa je ostal (zla'to:).¹

Nosnika *ę* in *o* se danes v celjskem govoru izgovarjata kot ozka *e* in *o* ('je:tre, 'pe:tek, s're:ča, 'go:ba, k'ro:k, 'mo:š, 'zo:p).

Samoglasniški *r* (ř) se v celjskem govoru izgovarja kot *ar* ('čar:u, 'dar:ve, 'xar:bet, 'mar:zla, 'par:st, u'mar:u).²

Stopnja vokalne redukcije je srednja. Onemevajo zlasti izglasni in obzvočniški samoglasniki in tako pogosto zvočniki postanejo nosilci zloga:

- v nedoločniku onemi nenaglašeni izglasni *-i* ('xuo:dit 'hoditi');
- deležnik na *-l* v moškem spolu množine se zaradi onemitve ponaglasnega in izglasnega *-i* ('da:l 'dali', so za'se:dl 'so zasedli') lahko končuje z zlogotvornim *-l* (smo 'vo:zl 'so vozili', smo 'par:šl 'smo prišli', smo 'ra:stl 'smo rasli', smo 'xo:dl 'smo hodili');
- onemi ponaglasni polglasnik v sedanjiku glagola *biti*: sŋ, 'ni:sŋ;
- po onemitvi izglasnega *-o* v deležniku stanja na *-n* postane *-n* zlogotvoren (je blo: v'la:žŋ 'je bilo vlažno', je blo: 'ga:js(t)ŋ 'je bilo gajstno' (= pekoče));
- onemi samoglasnik *i* v priponi *-ica* ('ri:pca 'ribica'); po onemitvi ponaglasnega *-i* postane *-n* v priponi *-nica* zlogotvoren (ko'va:čŋca 'kovačnica', s'pa:lŋca 'spalnica');

¹ Tjaša Jakop, Tipologija narečnih glagolskih oblik na primeru govora Ložnice pri Žalcu, str. 1-2.

² Tjaša Jakop, Srednjesavinjsko in srednještajersko narečje ter celjski pogovorni jezik, str. 120-123.

- nenaglašeni e iz nenaglašnega polglasnika v priponi *-ec* lahko onemi tudi v I ednine ('*va:jenc* 'vajenec', '*les'tɛ:nc/les'tɛ:nec*'), v priponi *-ek* pa v stranskih sklonih ('*me:sek* 'malo mesa', '*pər'ti:ček pər'ti:čka*'); po onemitvi polglasnika se lahko zvočnik *l* izgovarja kot dvoustnični *ɥ* ('*da:ɥč* 'daleč');
- onemi ponaglasni samoglasnik v končnici R ed. osebnih zaimkov ('*mɥo:iga* 'mojega');
- onemi izglasni *-i* v O mn. ž. sp. (z '*ɥo:kam* 'z rokami');
- onemi lahko izglasni *-i* v D, M ed. os. zaim. ('*mje:n* 'meni').³

Onemevajo torej predvsem nenaglašeni samoglasniki *i*, *e*, *u* in *ə* v položaju ob zvočnikih in v izglasju (za '*že'lɛ:znɔ*', '*p'ja:ča*', '*pər:šla*', na '*cɛ:st*', '*kɥo:nc*'). Kratki *i* v zadnjem in/ali edinem zlogu se je podaljšal ('*t'i:č*', '*ri:t*'), lahko pa se izgovarja tudi kot *ə* ('*nəč*', '*rət*', '*jət* 'iti'). Končni *-l* v deležnikih moškega spola ednine na *-il* in *-el* se (skupaj s samoglasnikom *i* ali *e* pred seboj) izgovarja kot *-u* ('*xɔ:du*', na '*rɛ:du*', ust '*ra:šu*'; '*nɛ:su*', '*pər:šu*', '*rɛ:ku*'); enako velja za končni *-l* pri samostalnikih (npr. '*ci:gu*', '*pe:ku* 'pêkel', '*ɥo:su* 'osel', '*ž'rje:bu* 'žebelj').⁴

Izglasna nenaglašena skupina *-aj* se je asimilirala v *-i* ('*te:di* 'tedaj', '*tu:ki* 'tukaj', '*za:di* 'zadaj', '*s'ku:pi* 'skupaj'). Značilen je umik kratkega cirkumfleksa z zadnjega zaprtega zloga ('*vi:sok*) in umik dolgega cirkumfleksa za zlog ('*za:konska* 'pɔ:istla 'zakonska postelja').⁵

Soglasniški sistem je nastal po posameznih posebnih razvojih: mehčani *l'* je otrdel v *l* (iz '*Ce:la*', '*čɛ:uli*', lub '*la:nska*', '*lu:kne*'), refleks za mehki *n'* pa je nedosleden: lahko se izgovarja kot *nj* ('*kos'ta:nji*'), ob soglasnikih otrdi v *n* ('*k'ni:ga*'), na koncu besede se izgovori kot *in* ('*zas'tɔ:in*) ali pa preide v *j* ('*stano'va:je*). Skupini *čre-* in *žre-* sta ohranjeni ('*č'rɛ:šja*', '*č'rɛ:ve*', '*č'rɛ:s*'; '*ž'rje:be*', '*ž'rje:bu*'), skupina *-šč-* pa se je asimilirala v *š* ('*dvo'ri:še*', '*gɔ:ša*', '*i:šejo*', mrau '*li:še*', '*ti:ši:jo*'); ohranjena je na začetku besede: '*ščje:ne*', '*ščɛ:pec*'. Kot proteza pred sprednjimi samoglasniki se pojavi *j* ('*je:no* 'eno', '*je:ŋga* 'enega', '*jə:t* 'iti'), pred zadnjimi pa v ('*ɥo:igi*', '*ɥo:kŋ*', '*ɥo:če*', '*ɥo:trok*); *j* se lahko pojavi tudi kot prehodni oziroma drugotni glas ('*pɔ:istla*', '*ɥo:igi* 'ogenj', '*vɔ:iz*'), redkeje se kot prehodni glas pojavi v ('*po'sɔ:dve*).⁶

³ Jožica Škofic, Govor celjskega predmestja Gaberje, str. 93.

⁴ Blaž Podpečan, Tedi ni blo tək ko dons, str. 273.

⁵ Jožica Škofic, Govor celjskega predmestja Gaberje, str. 92.

⁶ Blaž Podpečan, Tedi ni blo tək ko dons, str. 274.

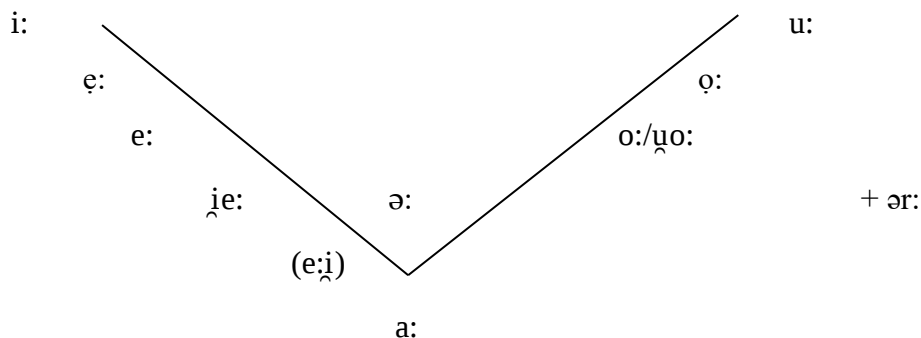
Izglasni *-m* se pogosto, a nedosledno izgovarja kot *-n* (*sŋ* 'sem', 'o: *sŋ* 'osem', *si spo'so: dŋ* 'si sposodim'). Soglasniške alimilacije in disimilacije so redke (*d'na:rja* > *g'na:rja*, *x'čę:rka* > *š'čę:rka*).⁷

OPIS SREDNJESAVINJSKEGA NAREČJA

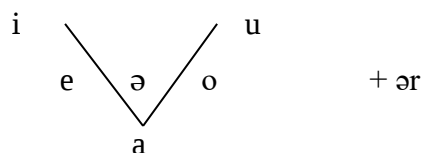
INVENTAR GLASOV⁸

SAMOGLASNIKI

Naglašeni samoglasniki

Nenaglašeni samoglasniki

Silabemi so tudi /l/, /m/ in /ŋ/.

SOGLASNIKI

Zvočniki

[u] m

v

l r n

j

⁷ Jožica Škofic, Govor celjskega predmestja Gaberje, str. 92.

⁸ Povzeto po: Tjaša Jakop, Fonološki opis govora Ložnice pri Žalcu.

Nezvočniki

p b f

t d

c s z

č š ž

k g x

NAGLAS

Naglas ni vezan na določeno mesto v besedi. Naglašeni samoglasniki so lahko samo dolgi, nenaglašeni pa samo kratki. Naglas je jakosten, narečje ne pozna tonemskega naglaševanja. Terciarnega umika naglasa v tipu zlatô ni (*zla'to:*).

DISTRIBUCIJA GLASOV

SAMOGLASNIKI

Dolgi naglašeni samoglasniki

Dolgi samoglasniki lahko nastopajo le pod akcentom, in sicer v vseh položajih. Širokega o ni, diftongiral se je v *uo:*.

Kratki nenaglašeni samoglasniki

/ɔ/, /ɐ/, /ɨ/ in /ɯ/ ne nastopajo ob vokalih in v akcentuiranih zlogih.

/o/ ima pred naglasom položajno različico [ɔ] (*kɔ'le:n*, *pɔ'ča:s*).

/ə/ je najpogostejši ob zvočnikih (*ə'rja:ɯ*).

Predvsem v poziciji za zobniki ima /ɐ/ položajno različico [ɨ] (*'xɔ:dn̩*, *'ɔ:sɨdeset*).

SOGLASNIKI

Zvočniki

/v/ se govori pred sprednjimi in zadnjimi samoglasniki (*k'ra:va*, *ne've:sta*). Pred soglasniki in v izglasju ima v različico [ɯ] (*č'lɔ:ɯk*, *'ɔ:ɯca*, *'si:ɯ*), pred zvočniki pa se izgovarja kot /u/ ali /v/ (*u'ra:te*, *v'rje:me*).

/l/ je tudi pred zadnjimi samoglasniki srednji, v položaju pred samoglasnikom in na koncu besede pa se premenjuje z /ʌ/ ('da:ʌ, ro'di:ʌ).

/n/ ima pred mehkonebniki /k, g, x/ položajno različico [ŋ, ɲ] ('a:ŋɡl, 'lɛ:ʃŋk).

Nezvočniki

V izglasju so možni samo nezveneči nezvočniki ('zɔ:p, s'nɛ:k, 'dʒe:ʃ). Po zvonečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku (g'nɛ:st, s'la:tka).

V položaju pred /n/ se /d/ lahko izgovarja kot [ɡ] (g'na:r, po'pɔ:ɡŋ).

V sklopu /td/ se izgovarja le /d/ ali pa tudi ta odpade ('pɛ:deset, 'ʃɛ:eset).

NAGLAS

Omejitev naglasnega mesta ni, dolgi naglašeni samoglasniki so možni v vseh zlogih besede. Nenaglašeni dolgi samoglasnikov narečje ne pozna. Možne so zložene in sestavljene besede z več naglasi ('ka:mno'lɔ:m, p'ra:'dɛ:t). Narečje ne pozna končniškega in mešanega naglasnega tipa (s'tʃie:ber, s'tʃie:bra; 'ɡʊo:ra, 'ɡʊo:re), premični na osnovi pa je lahko posledica mlajšega naglasnega umika ('ʊo:trok, ot'rʊo:ka).

IZVOR GLASOV

NAGLAŠENI SAMOGLASNIKI

i : ← stalno dolgi in staroakutirani i v nezadnjem zlogu besede pred /r/ (krom'pi:r, se'ki:ra, š'ti:r);

← stalno dolgi in staroakutirani i v nezadnjem zlogu besede v položaju pred /j/ < j̣, ń
(gospo'di:ja, sto'ji:jo);

← stalno dolgi in staroakutirani i v nezadnjem zlogu besede v položaju pred /ʌ/ ('i:ʌje, na'pi:ʌ, 'ži:ʌci);

← včasih izglasni i (d'ni:, b'li:, 'mi:, t'ri:);

← redko /j/ + /e/ ('ki: 'kje, lu'di: 'ljudje);

← ē pred /r/ ('ci:rko 'cerkev, x'či:ra, zve'či:r);

← v knjižnih besedah ('i:gra, ko'si:lo, k'ni:žŋca);

- ← v prevzetih besedah, večinoma pred /r/ ('bi:rma, 'pi:r 'pivo', fər'di:rbat 'uničiti');
- u: ← stalno dolgi in staroakutirani u v nezadnjem zlogu besede v položaju pred /r/ ('Ju:ra, 'ku:re, 'u:ra);
- ← včasih zgodaj podaljšani novoakutirani o ('ku:lk 'koliko', 'u:na 'ona);
- ← redko o:u (do'mu:);
- ← v knjižnih besedah (ra'ču:n, s'lu:žba);
- ← v prevzetih besedah ('fu:jtramo, 'pu:nca);
- je ← e, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('nje:sla, 'tje:ta, 'žje:na);
- ← ě, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (v'rje:me, ž'rje:l);
- ← ə, ki je prišel pod naglas po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('dje:ska, 'mie:gla, 'pje:ko 'pekel', 'tje:mŋ);
- ← naglašeni ə v edinem zlogu besede ('pje:s, ampak 'pe:isja figa, 'dje:š);
- ← naglašeni e, ě, ę v edinem zlogu besede ('dje:t 'dêd = moški', 'nje:st, 'vje:č);
- ← včasih stalno dolgi in staroakutirani ę v nezadnjem zlogu besede (g'rje:da, 'mie:xek, 'pje:ta, 'vje:s 'vas);
- ← e, ki je prišel pod naglas po mlajšem naglasnem umiku ('bie:zek);
- ← v prevzetih besedah (c'vje:k, š'tje:pix);
- uo: ← o, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s končnega kratkega zloga ('guo:ra, 'nuo:ga, 'uo:sa, 'ruo:jen, 'uo:da, 'uo:trok);
- ← naglašene o, ɔ v zadnjem zlogu besede ('kuo:j, 'kuo:š, š'kuo:f);
- ← ɔ v posameznih primerih ('muo:ški, 'muo:tŋ, 'ruo:ka);
- ← o po mlajšem naglasnem umiku ('uo:trok);
- ← v prevzetih besedah (k'nuo:f);
- ę ← stalno dolgi in staroakutirani ę v nezadnjem zlogu besede ('dę:tela, 'ję:tre, 'pę:tek, za'čę:u);
- ← dolgi cirkumfektirani e ('le:t 'led', pe'pę:u, s'mę:t);
- ← novoakutirani e v nezadnjem zlogu besede ('mę:lem, 'rę:ko 'rekel', 'sę:dŋ, 'žę:nka, 'zę:le);
- ← stalno dolgi in staroakutirani ě v nezadnjem zlogu besede (be'sę:da, 'dę:l, ko'lę:n,

- 'mɛ:sɛc, 'mɛ:st, m'lɛ:k, s'nɛ:k*);
- ← naglašeni ě v zadnjem zlogu besede v položaju pred /u/ (*g'rɛ:u, s'mɛ:u, z'rɛ:u*);
- ← v prevzetih besedah (*'fɛ:xtat, š'tɛ:ɲge, 'kɛ:tna, 'pɛ:nzija*);
- o: ← stalno dolgi in staroakutirani o (*'bɔ:bɲ, 'gɔ:ba, 'mɔ:š*);
- ← dolgi cirkumfektirani o (*'bɔ:k, 'nɔ:č, gos'pɔ:t, me'sɔ:*);
- ← novoakutirani o v nezadnjem zlogu besede (*'bɔ:tra, 'ɔ:le, 'vɔ:zn, 'ɔ:sɲ*);
- ← stalno dolgi in staroakutirani ɔ̇ v vseh zlogih besede skupaj z /u/ (*'čɔ:un, 'dɔ:uk* (prid.), *'sɔ:uze, 'vɔ:una*);
- ← v posameznih primerih dolgi ɔ̇ (*'sɔ:nce, 'sɔ:nčɲca*);
- ← o, ki je prišel pod naglas po mlajšem naglasnem umiku (*'gɔ:sɲca, 'zɔ:bi*);
- ← o različnega izvora v položaju pred istozložnim /u/ < u, ɔ̇ (*č'lɔ:uk, 'ɔ:uca, 'sɔ:u, mo'zɔ:u*);
- ← naglašeni ə v zadnjem zlogu besede v položaju pred /u/ (*'šɔ:u*);
- ← v prevzetih besedah (*f'rɔ:štik, 'kɔ:ln 'premog*);
- e: ← ɛ in je: različnega izvora v položaju pred /j/ (*'be:jš* (vel.), *'me:jat, 'pe:jdmɔ, o'že:jen, 've:ja, žiɥ'le:je*);
- ← naglašeni ě, e, ɛ v zadnjem zlogu besede, večinoma v položaju ob zvočniku (*d're:k, x'mɛ:u, x're:n, k'mɛ:t, 'ne:st*);
- ← a različnega izvora v položaju pred istozložnim /j/ (*'de:j, 'ke:j* (nedol. zaim.), *'ne:j, 'se:j, z'de:j*);
- ← iz i in a pri pom. *biti* 2. os. dv. ž. sp. (*b'le: s'te:*);
- ← včasih ɛ po poznem umiku naglasa s končnega kratkega zloga (*'je:zik, 'je:čmen*);
- ← v novejših sposojenkah (*fri'ze:r, mo'de:rɲ*);
- e:ɟ ← samo variantno in izjemoma, iz i in ě (*'spe:ɟ/'spi:* (vel.), morda po analogiji 'glej'; *sp'le:ɟzat/sp'lɛ:zat, 've:ɟže/vɛ:žde*); najbrž gre za vpliv srednještajerskega narečja;
- a: ← stalno dolgi in staroakutirani a v nezadnjem zlogu besede (*'a:pɲ, d'va:, g'ra:t, ko'va:č, p'ra:t, o'ra:t*);
- ← dolgi cirkumfektirani ə in novoakutirani ə v nezadnjem zlogu besede (*'da:n, 'la:n, 'ma:ša, 'ma:x*);
- ← a po umiku naglasa z zadnjega naglašene zloga proti začetku besede (*p'ra:xa* (R ed.), *u'ra:ta* (R ed.), *st'ra:xa* (R ed.), *'ta:k* (prisl. nač.);

← v prevzetih besedah ('a:xtat, 'fa:jn, 'ma:ntʃ, 'ža:jfa).

NENAGLAŠENI SAMOGLASNIKI

i ← prednaglasni, ponaglasni in izglasni i, kadar se ne reducira (zi'da:r, 'je:zik, b'ra:ti (I mn.));

← v M mn., dv. in O mn., dv. sam. ž. sp. v končnicah -ax, -ami po analogiji (pər k'ra:vix, z be'se:dim);

← v D mn., dv. sam. sr. in m. sp. v končnici -om po analogiji (b'ra:tim, te'lɛ:tim);

← izglasni -aj v velelniku glagolov na -ati, -am in prislovih (pos'lu:ši, 'dɛ:li, 'tu:ki, 'tʃe:di 'tedaj');

← včasih izglasni -ji ('ka:či 'kačji', 'pɛ:ʃi 'pasji', 'vɛ:či 'večji);

← včasih v D ed. sam. m. sp. izglasni u (k 'šu:šteri);

u ← prednaglasni in ponaglasni u (ču'da:k, t'rɛ:bux);

← redko ponaglasni o ('ja:guda);

e ← prednaglasni in ponaglasni ě (dre'vɔ:, 'ʁo:rex);

← prednaglasni, ponaglasni in izglasni e (be'se:da, 'nʃe:sem, 'tʃe:če);

← prednaglasni, ponaglasni in izglasni ɛ (kle'či:, 'pa:met, 'ʒje:ne);

← v priponi -ek < -ək ('pɛ:sek, 'pɛ:tek);

← redko nenaglašeni a za d (de (vez.), 'mɔ:nde, se'vɛ:de);

← nenaglašeni e po umiku naglasa s končnega dolgega zloga ('sɔr:ce);

← redko prednaglasni i (de'xu:r);

← ponaglasni i v 2. os. dv. ž. sp. del. na -l ('dɛ:lale);

o ← ponaglasna in izglasna o in ɔ ('ja:goda, 'rʁo:ko), v glagolskih priponah -mo, -jo (ž'vi:mo, 'bɔ:jo);

← prednaglasna o in ɔ (o'či:, mo'gɔ:č);

← izglasni u v D, M ed. m. sp. (b'ra:to, 'kʁo:jo);

← izglasni -ił, -ěl, -eł, -əł in -ał ('xʁo:do, 'dʃe:bo 'debel', 'nɛ:so, 'vi:do);

← izglasni -ev ('rʃe:tko, p'li:to);

← včasih izglasni -vo (k'la:do);

← -v in -ł za r ('čɔr:o, c'vɔr:o);

- ← -evi-, -vi (*'pa:jčona, te'pə:ro*);
- a ← prednaglasni, ponaglasni in izglasni a v I ed. ž. sp. (*ma'li:ne, 'dɛ:lat, k'ra:va*);
 - ← o v O ed. sam. m. in sr. sp. (z *b'ra:tam, s 'kuo:jam, z 'vɔ:jzam*);
 - ← v nedoločniški glagolski priponi -ni- (*pok'lɛ:knat*);
- ə ← nenaglašeni ə pred r (*'jɛ:tər*);
 - ← redko nenaglašeni a (*stər'niše 'stranišče*);
 - ← izjemoma nenaglašeni e (*ən'ma:l*);
 - ← /ɾ/ skupaj z /r/ (*bər'zi:na, ər'dɛ:č*);
 - ← po onemitvi samoglasnikov u in o ob zvočniku /r/ (*'ju:tər, dər'ga:č*).

ZLOGOTVORNI ZVOČNIKI

- ɭ ← l, če se je ob njem reduciral samoglasnik (*'ki:sɭca, 'mi:sɭt*);
 - ← v prevzetih besedah (*'ka:bɭ, 'tɛ:gɭc*);
- ɱ ← m, če se je ob njem reduciral samoglasnik (pa ni prešel v ɱ) (*'mɔ:lmɱ, 'pi:sɱ*);
 - ← v prevzetih besedah (*'bi:rɱska, reɱma'ti:zmɱ*);
- ɳ ← n in ñ, če se je ob njiju reduciral samoglasnik (*'čje:sɳ, 'za:dɳ*);
 - ← pogosto iz ɱ (predvsem v položaju za zobniki) (*'xɔ:dɳ, 'ɔ:sɳ*);
 - ← v prevzetih besedah (*'ca:jɳge, 'žɛ:gɳ*).

SOGLASNIKI

Soglasniki so nastali iz enakih glasov kot v izhodiščnem sistemu⁹ ali v prevzetih besedah, poleg tega pa še:

Zvočniki

- v ← w pred sprednjimi in zadnjimi samoglasniki (*'vi:n, 'va:ta*);
 - ← včasih w pred r in l (*v'ra:te, v'la:k*);
- ɥ ← izglasni l v del. na -l m. sp. ed. (*'da:ɥ, 'pi:ɥ, za'čɛ:ɥ*);
 - ← w v izglasju in pred soglasniki (*pe'pɛ:ɥ, č'lɔ:ɥk*);
 - ← v posameznih primerih kot proteza pred zadnjimi samoglasniki (*'ɥo:trok, 'ɥo:če*);

⁹ Tine Logar, Fonološki opisi, str. 32.

- ← včasih w pred r in l (*u'ra:te*, *u'le:ičt* (vleči));
- ← ĵ in ģ: skupaj z o: (*'vɔ:una*, *'pɔ:un*);
- j ← ŋ na začetku besede in v položaju med dvema samoglasnikoma (*'ji:va*, *s'vi:ja*);
- ← ŋ redko za soglasnikom (*č're:šja*);
- ← v posameznih primerih kot prehodni (drugotni) j (*'fu:jtrat*, *'ɔ:jstər*);
- ← včasih kot proteza pred sprednjimi samoglasniki (*'je:dŋ*);
- ĵ ← v izglasju in pred soglasniki (*'za:i*, *'na:ip're:i*);
- l ← Í (*'Cje:le*, *k'ra:l*, *ne'de:la*, *'pɔ:sla* 'postelja');
- ← primarne skupine tl, dl (*'ši:l*, *'vi:le*, *'vi:lce*);
- n ← ŋ v položaju za soglasnikom (*k'ni:ga*, *'lu:kna*, *s'pɔ:dni*);
- ← č, če zaradi drugačne pripone ne pride do palatalizacije (*pok* > *'pɔ:knat* 'počiti').
- ← kot drugotni glas v prevzetih besedah (*'de:kna* 'die Decke; odeja'; *špan'ci:rat* 'spazieren; sprehajati se'; *'zɔ:kni* 'die Zocke; nogavice');
- r ← r skupaj s ə (*'sər:šen*, *'tər:n*);

Nezvočniki

- p ← b v nekaterih prevzetih besedah (*'pɔ:rma'si:na* 'die Bormaschine; vrtalni stroj');
- b ← f v prevzetih besedah (*b'ri:tof* 'der Friedhof; pokopališče')
- k ← včasih t/tj (*'kɛ:dn* 'teden', *t're:ka* 'tretja');
- ← v skupini tl (*k'la:čit* 'tlačiti');
- ← iz s v določenem glasovnem okolju (spodrsnilo mi je > *spo'dər:knal* mi je)
- g ← v skupini dn (*g'na:r*, *po'pɔ:gŋ*);
- x ← k pred t ali m (*'dɔ:xtar*, *x'ma:l* 'kmalu');
- c ← v posameznih primerih iz ts (*de'vɛ:cto*);
- š ← šč pred i in e, včasih pred a (*dvo'ri:še*, *k'le:še*, *ko'si:ca*, *'nɛ:leš* 'nalašč'; *s'pu:šat*);
- š ← s v tujkah (*šɔ:štar*);
- ʒ ← d pred z (*o'zu:ni*);
- ž ← včasih č v položaju pred zvnečim soglasnikom (*do'ma:žga*, *ər'dɛ:žga*);
- s se včasih pojavlja kot protetični glas: preobleci se > (*s*)*preob'le:ič* se;
- š ← č zaradi onemitve nenaglašene samoglasnika (četrta > *š'tər:ti*);

Zveneči nezvočniki b, d, g, z, ž so nastali tudi iz nezvenečih po asimilaciji na sledeče zveneče nezvočnike, nezveneči pa iz zvenečih z asimilacijo na sledeče nezveneče nezvočnike in v izglasju; to velja tudi za nezvočnike, ki so prišli v omenjene položaje po onemitvi samoglasnikov.

NAGLAS

Naglasno mesto je kot v izhodiščnem sistemu, le da so zlogi, ki so bili tam pred naglašeni kratkimi zadnjimi zlogi, naglašeni ('žje:na, 'kɤo:sa, 'mje:gla). Naglasni umik s cirkumfektirane zadnje dolžine ni izvršen (ko'lɔ:, me'sɔ:, u'xɔ:, zla'tɔ:). Oblike z umaknjnim naglasom so večinoma analogičnega izvora ('gɔ:sɯca, 'sɛr:ce). Nekdanji kratki naglašeni samoglasniki v zadnjih ali edinih zlogih besede so se podaljšali ('dje:t 'ded' v pomenu 'mož, moški', 'dje:š, 'kɤo:š, 'pje:s).

Prišlo je do prenosa naglasnega mesta, ki je izenačil po pomenu različne besede, npr. **lahkó** (prislov) – 'la:x(k) proti **láhko** (pridevnik) – 'la:xk.

IZGUBA GLASOV

SAMOGLASNIKI

- i - v prednaglasnih zlogih ob zvočnikih (p'ja:ča, s'rɔ:ta, ž'va:t 'žival'); v predponi pri- se i za r razvije v ɛr (pɛr'je:u, pɛr'ja:to 'prijatelj');
- v ponaglasnih zaprtih zlogih ('ju:žna, 'ku:xna); v priponah -ica, -ice, pri čemer lahko nastaneta tudi zlogotvorna l in ŋ ('gɔ:sɯca, 'vi:lce, pɛr'ja:tɕa); v glagolski priponi -i- v sed. ed., mn. in dv. vseh oseb ('xɔ:dŋ, 'xɔ:dma, 'xɔ:djo); v nedoločniški priponi -i- ('ku:pt, 'mi:sɕt); v del. na -l ž. sp. ed. (c'vi:lla, 'ku:pla, 'tɔ:žla);
- v izglasju v D, M ed. večine sam. in prid. ž. sp. (po 'cɛ:st); v D, M ed. os. zaim. za 1. in 2. os. in povratnoos. zaim. (pɛr 'mje:n, x 'tje:p, 'šje:p); v O mn. sam. m., ž. sr. sp. (z b'ra:tim, z be'sɛ:dim, s te'lɛ:tim); v prislovih in drugih nepregibnih besedah ('dɤo:st, o'kɔ:l, po'lɛ:t, u'ča:s); v I ed. in mn. prid. m. sp. (tɔ m'la:t, ko'ru:žŋ); v vrstil. štev. (tɔ t'rɛ:t), v nedoločniku ('dɛ:lat, s'le:žt); v velelniku ('nje:smo, p'ri:m); v končnici 3. os.

- mn. m. sp. del. -l ('be:žal, 'dɛ:lal, ž'vɛ:l); v glagolski obliki za 3. os. ed. sed. ('xɔ:t).
- u - redko v prednaglasnih zlogih (dər'ga:č, gol'fa:t, s'ti:m 'pustim');
 - redko v ponaglasnih zaprtih zlogih ('pa:sxa 'pazduha');
 - v izglasju v M ed. sam. m., sr. sp. (na 'kɥo:nc, po 'mɛ:st); v R., T. dv. os. zaim. za 1. in 2. os. ('na:j, 'va:j); v prislovih (x'ma:l, na 'vər:x);
- ě - v prednaglasnih zlogih ob zvočnikih (č'lɔ:ɥk, s'ja:t); v pridevniški končnici -ěga, -ěmu ('e:ŋga, 'e:nmu, 'pɛ:dga, 'tə:dga); kot glagolska pripona v del. -l ('vɛ:dla, 'vi:dɫ);
- e/ɛ - redko v prednaglasnih zlogih (g'na:r, nar'di:t);
- o - v prednaglasnih zlogih glagolske medpone -ova- (kup'va:t);
 - v izglasju v I ed. sam. sr. sp. ('čje:l, 'mɛ:st, p'la:tŋ); v prisl. ('či:st, 'ču:dŋ, 'dɔ:bər);
- ə - v ponaglasnih zlogih v priponah -əc, -ək (ga'si:lc, 'kɥo:nc, 'pa:jk); v nekaterih primerih pa je nenaglašeni ə ohranjen kot e (mar'ti:nček, 'pɛ:tek, 'pɛ:sek).

SOGLASNIKI

- Po redukciji samoglasnika i za v je začetni v onemel v besedi 'nɔ:grat.
- Pogost je tudi izpad glasu -v- znotraj narečnega izgovora krajev: Bukovžlak > 'Bu:kož'la:k, Lokrovec > 'Lɔ:kroc, Lahovna > 'La:hona ...
- V sklopu pt- pride včasih tudi do izgovorne olajšave v t- ('ti:č).
- Skupini čre-, žre- sta ohranjeni (č'rɛ:s, č'rɛ:šje, ž'rje:bo, vendar 'čɛ:ɥli).
- Skupina -nj- je večinoma okrnjena v -j- (žiɥ'le:je, Hu'di:ja, 'ji:va), -lj- pa v -l- ('Cɛ:le, Lub'la:na).
- Skop šč se zreducira v š: Pušča > 'Pu:ša.
- Glas -j- velikokrat onemi, npr. pri vprašalnici kaj > 'ka:.
- Skupaj z nenaglašenimi samoglasniki izginjajo tudi soglasniki v istem zlogu: kaj misliš > 'ka 'mi:š.
- Po MVR se -m se spremeni v -n: prosim > p'rɔ:sŋ, travnik pa preko t'ra:ɥnk > t'ra:ŋk.

DRUGI PRIMERI ONEMITEV

b → 0 (one'mɔ:go),

d → 0 (že'lɔ:c),
g → 0 ('le:j (vel.)),
m → 0 (sed'na:jst),
t → 0 ('ki:r 'kateri', ampak nek'ti:r; šes'na:jst),

Onemitve zaradi asimilacije:

d-m → n ('se:ndeset),
r-r → r ('ma:trat),
td → d/0 ('pe:(d)eset),
v-r → r ('tu:r 'tvor'),
zd → s ('pa:sxa),

Prekozložna disimilacija:

m-n → ŋ-n (s'po:ŋnem),
r-r → j-r ('fa:jmošter).

Pojavljajo pa se tudi dodatni glasovi: Škofja vas > Š'kɔ:flja 'vje:s, gnojnica > g'nɔ:jšɲca.

BESEDOSLOVJE

1. V našem govoru uporabljamo veliko narečnih besed, na primer 'xɔ:sta namesto gozd, g'ra:bɲ namesto jarek, bledikav je b'lje:sku; mnoge so popačenke iz nemščine.
2. Največ popačenk se nanaša na hrano, stanovanjske predmete in opremo ter avtomobilske dele (š'ni:tlox 'drobnjak', 'xa:us'tɔ:r 'vhodna vrata', š'tɛ:ɲge 'stopnice', š'tɛ:ker 'stikalo', 'ku:plunga 'sklopka', 'a:uspuh 'izpuh').¹⁰
3. Veliko je tudi popačenk, ki so spremenile svoj pomen, npr. 'prebrisan' je pref'ri:gan, 'pregret' je enako kot 'soparen': s'pa:rjen (sadež), s'pa:rjen (dan); 'ne ljubi se mi': ne 'lu:šta se mi proti 'želim si': 'lu:šta se mi (npr. zrezka).
4. Beseda pazduha se je skrčila v 'pa:sxa (ponekod tudi 'pa:isxa).
5. Oblačila, pa tudi krpe za čiščenje, so 'cɔ:te < nem. Zote.
6. Govor je tvoril moško ustreznico besedi svinja > s'vɔ:ne.
7. Ponekod se je še ohranila nosniška izgovorjava v besedi 'mɛ:sɲc.

¹⁰ Jožica Škofic, Govor celjskega predmestja Gaberje, str. 95.

8. Nekateri pridevniki, predvsem tisti, ki se ne pregibajo, lahko nastopajo tudi kot prislovi:
'fa:in, f'ra:i, 'u:rk.¹¹
9. Tipična celjska izraza sta 'pi:eb (fant) in 'puo:zre (dekle).
10. Nenavadna besedne zveza je 'co:kŋ'po:k 'vsa prtljaga in sploh vse stvari, ki jih kdo premore'; vzela je vse stvari in šla – pob'ra:la je 'cɔ:kŋ'pɔ:k pa š'l:a.
Gre za zloženko iz nemških besed *Socke* 'kratke nogavice' in *Pack* 'sveženj, zavoj, bala'.
Nemška fraza je podobna: *sich auf die Socken machen* = pobrati šila in kopita.
11. Za iskanje potrditve uporabljamo členek 'ja:le (jeli 'kajne'), za potrditev ali nejevero sklop 've:žde/'ve:žde (veš da), za izražanje dvoma pa 'be:žno (beži no).
12. Najbolj zanimiva beseda, ki izraža podkrepitev ali ekspresivnost vseh izrazov, je 'pje:
('pje: je b'lo v'ro:č, 'pje: si 'fa:jna).

OBLIKOSLOVJE¹²

SAMOSTALNIŠKA BESEDA

1. Pri samostalnikih ni ohranjenih vseh spolov, saj so se sam. sr. spola maskulinizirali ali feminizirali in se sklanjajo po moški ali ženski sklanjatvi.
2. Samostalniki moškega spola ohranjajo vse sklone in vsa števila, ženske dvojske oblike pa so nadomeščene z množinskimi.
3. Samostalniki ženskega spola ne poznajo dvojine (d'vɛ: 'sje:stre, d'vɛ: 'u:re), pri moškem spolu pa je ohranjena (d'va: pje:ba, d'va: bra:ta).
4. Samostalniki srednjega spola so se v ednini in dvojski maskulinizirali ('yo:kŋ, m'le:k; d'va: 'yo:kna, d'va: te'le:ta), v množini pa feminizirali ('za:pr 'yo:kne; 'ja:pke, 'ja:ice).
5. Feminizacija nevtar sega ponekod tudi v ednino: 'ja:pka, 'ja:ica.
6. V ženskem in srednjem spolu ni več dvojskih oblik na -i, temveč le analogna množinska oblika na -e: d'vɛ: 'žɛ:nske, d'vɛ: 'ja:pke.
7. Končnica -ah v mestniku množine 1. ženske sklanjatve je pod vplivom moškega in srednjega spola prešla v -ih: na stop'ni:cih, v G'ri:žih, na 'Tɛ:harih.

¹¹ Tjaša Jakop, Srednjesavinjsko in srednještajersko narečje ter celjski pogovorni jezik.

¹² Povzeto po: France Jesenovec, Oznaka slovenskega pogovornega jezika v Celju in okolici.

8. Množinski samostalniki srednje sklanjatve izkazujejo popolno izenačenje s podobnimi samostalniki 1. ženske sklanjatve: *v'ra:te*, *j̥e:tre*, *'u:ste*.
9. Samostalniki 2. ženske sklanjatve z današnjim imenovalnikom na *-ev* dobivajo pod vplivom narečja v pogovornem jeziku imenovalnik s končnico *-va* in s tem popolnoma prehajajo v 1. žensko sklanjatev: *'c̥e:rkva* – *'c̥e:rkve*, *'po:tkva* – *'po:tkve*, *'bu:kva* – *'bu:kve*, *'re:tkva* – *'re:tkve*.
10. Samostalniki srednjega spola so se v dvojini uravnavali po števniki *dva* in *dve* v srednjem in ženskem spolu: *d'va: te'l̥e:ta*, *d'va: 'u̯o:kna*, *d'v̥e: dek'l̥e:te*.
11. V imenovalniku množine je pri moškem spolu skoraj dosledno zavladala oblika na *-i*, zato je redko slišati obliko na *-ovi*, še manjkrat pa obliko na *-je*: *b'ra:ti*, *k'me:ti*, *'si:ni*, *'z̥o:bi*, *'vo:u̯ki*, *'go:sti*.
12. Orodnik samostalnikov moškega spola ednine pozna dve končnici: celjsko *-om* in okoliško (srednjesavinjsko, srednještajersko) *-am*: za *t'ra:nkom*, za *g'ra:bnam*.
13. V celjskem pogovornem jeziku je izglasni *-u* ohranjen (*b'ra:tu*, *'si:nu*, *st'ro:pu*).
14. Pri samostalnikih ženskega spola v dajalniku in orodniku dvojine in množine se je posplošila končnica *-am* (*'s̥je:stram*, z *be's̥e:dam*), slišijo pa se tudi srednjesavinjske oblike na *-im* (z *'r̥u̯o:kim*, z *'n̥u̯o:gim*).
15. V dajalniku in orodniku dvojine in množine samostalnikov moškega in srednjega spola se je posplošila končnica *-im*: *b'ra:tim*, *te'l̥e:tim*; z *b'ra:tim*, s *te'l̥e:tim*.
16. Končnica *-im* se uporablja namesto končnice *-em* tudi v mestniku ednine posamostaljenih pridevnikov srednjega spola: na *G'li:nskim*.
17. Zaradi umika naglasnega mesta s pripone na koren pride pri samostalnikih ženskega spola, ki se v knjižnem jeziku končajo na *-ovina* (žagovina, leskovina), do moderne vokalne redukcije, zaradi lažjega izgovora pa lahko izpade tudi *-v-*; priponsko obrazilo se skrajša v *-ona* (*'ža:gona*, *'lje:sko(u)na*).
18. Moški samostalniki na *-o* se sklanjajo le s podaljšavo *-t-*: *'Ma:rko* – *'Ma:rkota*, *'Ja:nko* – *'Ja:nkota*.
19. Pri samostalnikih prevladuje nepremični naglasni tip.
20. Iz narečja je v pogovorni jezik vdrl imenovalnik *hči* tudi v tožilnik: *'na:ša x'č̥:i* – *'na:šo x'č̥i:*.
21. Kategorija živosti se je prenesla tudi na predmete: *po'j:ej s'la:doleda*, *pr̥e'ne:s s'to:la*.
22. Nekatere osnove se podaljšujejo z *-n-*: *re'pi:nc̥l̥* (popačenka iz nem. Rapunzel 'motovilec') > *re'pi:nc̥lna*.

23. Samostalniki moškega spola imajo v tožilniku in mestniku izenačeno obliko; odgovor na vprašanji, kam greš in kje si doma, je enak: *u 'Vɔ:jɲk*. Podobno je z zaimki, ki imajo izenačeni obliki za dajalnik in mestnik: *pri nas* in *k nam* > *'pə:r 'na:m, k na:m*.
24. Poleg *'tɛ:ɗɲ* (knjižno 'teden') se govori tudi *'kɛ:ɗɲ*.
25. Čeprav govor ne pozna kratkega naglaševanja, ima ločeni obliki za vprašalni in nedoločni zaimek *kaj*: vprašalni se glasi *'ka:* (ekspr. tudi *'kɯo:ga*, pri čemer se kaže izenačevanje z osebnim zaimkom), nedoločni pa *'ke:j*.
26. Posebnost govora je podvojen kazalni zaimek *ta* > *'tə:t* oziroma *tale* > *'tə:tle*; kadar pomeni določni ali posamostaljeni pridevnik, pa se uporablja v knjižni obliki: *ta s'ta:r*.
27. Oziralni zaimek *ki* je skorajda neznan, saj se na splošno govori daljša oblika *kateri*: *'n:aš 'ɯo:če, ka'tɛ:ri ..., 'na:ša h'či:, ka'tɛ:ra ..., k'ni:ge, ka'tɛ:re...*
28. Pri osebnem zaimku za tretjo osebo se je množinski tožilnik *nje* uravnal po rodilniku *njih*; namesto *nje, nanje, zanje* vedno govorimo *n'ji:x, na n'ji:x, za n'ji:x*.

PRIDEVNIŠKA BESEDA

1. Pridevniki so lastnostni, vrstni in svojilni, vprašalnice zanje so *'ka:k, 'ki:r, či'ga:ɯ*. Svojina se največkrat izraža s predlogom *od*: *od 'ma:me b'ra:t, od 'Pe:rota 'a:ɯto*.
2. Oblike pridevnikov srednjega spola so izenačene z moškimi (*f'ri:šɲ m'lɛ:k, 'lɛ:p žiɯ'le:je*) ali ženskimi oblikami (*'dɯo:bra 'ja:pka*), saj so samostalniki srednjega spola maskulinizirani ali feminizirani, ženske dvojinske oblike pa so enake množinskim (*d'vɛ: 'və:lke 'sɯo:be*).
3. Končnice dajalnika in mestnika ed. m. spola ter dajalnika in orodnika dv. in mn. m. in ž. spola so se izenačile: *-im* (*'dɯo:brim, 'lɛ:pim*).
4. Nesklonljivi pridevniki so redki, večinoma gre za prevzete besede (*'fɛ:ɟst 'lep, ko'mɔ:t 'udoben, 'nɔ:bɟ 'moderen, vzvišen*), nekateri pa se tudi že sklanjajo: *b'lɔ:ntna 'svetlolasa, 'fa:jni 'dobri, 'fa:ɯšne 'nevoščljive, š'vo:xna 'šibka, ž'le:xtnim 'hudobnim*.
5. Pri pridevniku *bolan* se je oblika iz moškega spola prenesla tudi na ženskega in srednjega ter v vso množino: *bo'la:na, bo'la:no, bo'la:ni*.
6. Ni več preglasa *o* v *e* v imenovalniku in tožilniku pri pridevniku in zaimku moškega in srednjega spola: *'tu:jo 'mɛ:sto, 'mo:jo bo'ga:stvo, Al'ja:žov x'ri:b, Xu'di:ču 'Hudičev* (*g'ra:bɲ*).

7. Pridevniško povedkovo določilo se zelo pogosto uporablja v določni obliki: *Da ne 'bɔ:m pre'do:lgi*, sicer pa imajo pridevniki načeloma samo nedoločno obliko (*'dɔ:bər*). Določna oblika se namesto s končnico tvori s členkom *ta/tə: ta/tə s'ta:r*.
8. V pridevniških sklanjatvah imamo v rodilniku ednine moškega spola pripono *-iga* ali *-ga*: *'ta:kiga, 'ka:kiga; 'čər:ŋga, 'pe:dga*.
9. Pri tvorbi presežnika uporabljamo knjižno obrazilo *naj-*: *'na:j'bɔ:lši, 'na:j'vɛ:či*.
10. Govor razlikuje med prislovi in pridevniki, ki imajo v knjižnem jeziku enako obliko, npr. hitro: *'xi:t '(de:j)* proti *'xi:tr̥ (ko'lɔ:)*, kjer pride tudi do maskulinizacije.
11. Polglasnik *v* položaju pred *n* izpade že v obliki za moški spol in dobimo zlogotvorni *ŋ* (*'mʊo:čŋ, p'ri:dŋ, na'va:dŋ*).
12. Nekateri pridevniki poznajo v rodilniku, dajalniku, tožilniku in mestniku ed. ter v orodniku mn. in dv. daljše končnice *-iga, -im*. *i* je ohranjen pri pridevnikih, katerih osnova se končuje na soglasniški sklop, ki je nastal po redukciji polglasnika (*k'ra:tkiga, ni:skiga, t̥iemŋga*), pa tudi po osnovah drugačnih, z dodanim *-g-* neizgovorljivih soglasniških sklopov (*k'm̥ie:čkiga, s'vi:nskiga*), večina pridevnikov pa pozna samo kratke oziroma reducirane končnice (*-ga, -mu*): *go'v:ejga, do'ma:žga*.
13. Pri pridevnikih prevladuje nepremični naglasni tip.
14. V govoru se najpogosteje uporabljajo glavni in vrstilni števniki, pred vrstilnimi običajno stoji določni člen *ta/tə (ta/tə d'ru:k)*, izraz *en* pa pomeni približnost (*ene tr'i: mi 'de:j* – daj mi približno tri).
15. Množilni in ločilni števniki so izenačeni (*d'vɔ:jni 'uq:kni, d'vɔ:jni š'pɛ:gli*).
16. Posebnost je nedoločni števnik *malo*, za katerega obstajata v našem govoru dva izraza: (*en*)*'m:al* ali (*en*)*'či:ŋk*. Nedoločnost je še posebej poudarjena s prepono *en*. Izraz *'či:nek, 'či:ŋka* se uporablja tudi kot pridevnik v pomenu 'majhen, majhna'.

GLAGOL

1. Nedoločniki so večinoma kratki (*b'ri:sat, 'xɔ:dɪt, 'pi:sat*). Zaradi onemitve končnega *-i* se ta ne razlikuje od namenilnika; iste oblike najdemo tako za glagoli premikanja kot v drugih položajih (*'mɔ:rŋ 'de:lat* in *g're:m 'de:lat*).
2. Glagol *moči* se uporablja tudi v pomenu *morati* (*'ni:sŋ 'mɔ:gu 'de:lat; bi 'mɔ:gu 'tɔ:le na're:dɪt*).

3. Deležnik na *-l* moškega spola ednine ima končnico *-u* (*boš 'dɔ:bu, je z'mər:znu*).
4. Končnica *-ma* v 1. osebi dvojine je nastala s križanjem dvojinske končnice *-va* in množinske *-mo*: *s'ma: na'rɛ:dla, 'bɔ:ma, g'rɛ:ma, se'di:ma*. Deležniške oblike za ženski spol so v dvojini že nadomeščene z množinskimi (*sma b'le:, sma š'le:*), medtem ko je dvojina v deležniku na *-l* moškega spola še trdna (*sma b'la:, sma š'l'a:*).
5. V sedanjiku se je tematska glagolska spregatev posplošila tudi pri atematskih glagolih; namesto *-sta, -ste* imamo *-ta, -te* (*'da:te, 'vɛ:te, g'rɛ:te*).
6. Glagoli na *-či* se v nedoločniku končujejo na *-čt*: *'hɔ:čem 're:čt, 'pe:čt, 'te:čt*. Analogično po sedanjiku so nastale tudi nekatere velelniške oblike: *s'pɛ:č, 're:č, s'lɛ:č (se), 'vər:š*. Tudi pri glagolih, pri katerih se nedoločnik v knjižnem jeziku končuje na *-sti*, so nekatere nedoločniške oblike nastale analogično po sedanjiskih: *k'ra:dit, 'pa:dit, p'rjɛ:dit 'prestɪ*.
7. Pri glagolih na *-(n)iti -(n)em* imamo namesto knjižne pripone *-ni-* v nedoločniku pripono *-na-* ali *-ŋ-* (*'bər:cnat/'bə:rcŋt, o'bər:nat/o'bər:ŋt, 'ru:knaŋt/'ru:kŋt*). Pri deležniku na *-l* glagolov na *-(n)iti -(n)em* imamo prav tako namesto knjižne pripone *-ni-* pripono *-na-* (*'pɔ:knaŋ, po'tɛ:gnaŋ, z'mər:znaŋ*).
8. V trpnopreteklem deležniku se je pod vplivoma narečja posplošila oblika na *-t* tudi v primerih, v katerih pozna zborna izreka le oblike na *-n*. Tako se je analogno po *podrt* izoblikovalo tudi *na'rɛ:t* za *narejen*.
9. Ker je sekundarni polglasnik v sedanjiku namesto *v* a prešel v *e*, se v pogovornem jeziku slišita tako narečni *e* kot tudi zborni *a*: *v'ze:mem* in *v'za:mem, iz'de:xnem* in *iz'da:xnem*.
10. V tretji osebi sedanjika množine pozna celjski pogovorni jezik le mlajše oblike na *-ejo* in *-ijo*: *'no:ge me bo'li:jo, 'ne:sejo*.
11. V tretji osebi množine pozna naš govor pri atematskih glagolih le mlajše oblike na *-jo*, ne več na *-do*: *'ve:jo, 'da:jo, g're:jo, po've:jo*.
12. Neskrčen je ostal sedanjik pri glagolu *vreti*: že *v're:je*. Po *v're:jem* se je uravnavalo tudi *plevem* in prešel v *p'le:jem*.
13. Nenaglašena končnica *-ilo* se okrajša v *-al*: spodrsnilo mi je > *spo'dər:snal mi je* (še pogosteje pa se sliši starejša beseda *spo'dər:knaŋ mi je*).
14. Neprehodni glagol *'vstati* je postal povratni *'vstat se'*: *sem se vs'ta:la*.
15. Namesto velelnika *'poslušaj* se uporablja *'ču:j*.
16. V velelniku ostane mesto naglasa nespremenjeno: *'ne:s, 'ne:ste*.
17. V deležniku preteklega časa na *-l* je v moškem spolu ostal naglas na zadnjem zlogu: *je be'ža:ɥ, je gov(o)'ri:ɥ*.

PRISLOV

1. Namesto vprašalnice *kđaj* se uporablja 'kê:di: 'Kê:di boš pa 'tɔ: na'rɛ:do?
2. Uporabljamo okrajšano različico starejšega prislova *potem* > (*potlej*) > 'po:l in *takrat* > (*tedaj*) > 'tje:di.
3. Krajevni prislov *tja* je preko *ta* s členico *i* prešel v *taj(le)*: g'rɛ:m 'ta:ĩ(le) 'gɯo:r.
4. Krajše oblike prislovov so se združile s členkom *le* in postale dolge: *sedaj* + *le* > z'də:ĩle/'zə:ĩle/'zə:le, *tja* + *le* > 'ta:ĩle.
5. Načinovna prislova *kakó* in *takó* sta po preskoku naglasa na prvi zlog izgubila *o*, tako da ima jezik obliki 'ta:k in 'ka:k.
6. Prislov *daleč* se je skrčil v 'da:uč.
7. Pogost končaj v prislovih je *-ix* (u'ʒu:nix 'zunaj', u'ʒa:dix 'zadaj').

PREDLOG

1. V porastu je trend izgube predloga *k/h*: g'rɛ:m pr'ja:tĩci.
2. Predlog *za* ne pomeni vedno 'zadaj' (npr. za goro 'na drugi strani gore'); v zvezi z vodo pomeni tudi 'ob' (za 'vo:do, za g'ra:bnom, za Sa'vi:jo).
3. Predlog *pri* se je zaradi MVR skrajšal v *pr* (*pr* 'mi:zi).
4. V orodniku se namesto pričakovanih predlogov *s/z* pogosto uporablja daljša oblika iz: z'mɛ:ši iz 'ku:xlo, na 'ko:nc pa pot'rɛ:s iz o'rɛ:xim.

ČLENEK

1. Ob členku *še* je splošnoštajerski zamenjan besedni red: *še pa niso* 'pər:šĩ.
2. Za iskanje potrditve uporabljamo članek 'jə:le (jeli 'kajne'), za potrditev ali nejevero sklop 'vɛ:žde/'ve:ĩžde (veš da), za izražanje dvoma pa 'be:ĩžno (beži no).
3. Najbolj zanimiva beseda, ki izraža podkrepitev ali ekspresivnost vseh izrazov, je 'pje: ('pje: je b'lɔ v'rɔč, 'pje: si 'fa:jna).

Namesto členska *le* se uporablja *samo* > 'sa:m, *le* je prisoten kot del prislova.

VEZNIK

1. Namesto veznika *da* se uporablja *de*.
2. Veznik *pa* opravlja poleg vezalne tudi vlogo protivnega in sklepalnega veznika. V celoti nadomešča veznik *ter*, včasih pa tudi *in*.
3. Veznik *ko* se uporablja za uvajanje časovnega in vzročnega odvisnika: *Za'tə:, ko ga 'ni: b'lə: do'ma:.*

MEDMET

1. Zanimiva je narečna nikalnica – namesto **ne** uporabljamo zanikani **ja** > 'a:j-'ja:, na primer: *Si š'la: na 'se:jm? 'A:j-'ja:.* ('Ne, kje pa.')
2. Zanimivi so vzkliki in kletvice, ker se jim pozna vpliv vseh sosednjih jezikov:
'(k)ə:ršen 'du: š, je'bē:la 'cē:sta, ka si 'ja: 'nūo:r, xu'di:č fər'da:man, 'pə:rka ma'də:na,
(o) je'bē:mti, je'bē:mo 'su:nce; za pomilovanje se uporablja 'jə:zəs/'jə:zos 'na:di (no).

PRIMER NAREČNEGA BESEDILA

No, po'vedl:a bi ti 'ra:da, 'kə:k smo se 'za:dnič 'mē:l na pla'ni:nske... al tu'ri:stičnem iz'lē:tu na 'Kra:su. Pe'la:l smo se z 'a:ūto'bu:som po 'a:ūto'cē:sti, 'na:i'pre:i ob'vē:zna po'sta:ja je 'bla: na postaja'li:šču, da smo se 'ma:l spo'či:l, nə:ge pre'tē:gna, po'tē:m smo pa se pe'la:l do va'si:ce 'Lə:keu. No'be:dŋ od 'na:s še do 'za:i ni 'sli:šo za to 'va:s, 'splə:h 'ni:smo 'vē:dl, 'ka:i si bomo 'ta:m o'glē:dal. Vo'di:č je 'rē:ko: »'Grē:mo 'za:le 'tja: do ŋga 'stə:lpa o'krə:glga«. 'Glē:damo o'zu:ni, kaj bi to 'blə:, po'tē:m 'pri:de vo'di:čka pa 'pra:u: »'Tə: je biu pa 'uča:six 'tu:rški 'ta:bor, ko so se lu'di: za'tē:kal in z 'vrha po'li:val 'vrə:čo 'ma:st pa kaj 'ta:kiga, da so pre'ga:njal so'vra:žnike.« 'Pri:demo 'nə:t, smo bli 'zlə: prese'nē:čen, ker 'na:i'pre:i za'glē:damo 'nē:ke 'lu:tke vo'ja:kou, je 'rje:kla: »'Tə: smo 'za:i 'pə:ršl u 'ča:s, ki pona'za:rja 'sə:ško, ob'də:bje 'sə:ške 'frə:nte,« in se ti 'zdi:, ko de si med 'dvē:m 'o:gnjem. 'Grē:š po xod'ni:ku, na'pre:i 'lē:vo 'm:aš so'vra:žŋ... 'lu:tke so'vra:žne 'və:jske, to so 'bli: 'a:ūstro'ə:gərski vo'ja:ki, 'nji:hovo o'pre:mo, 'ti:st 'bə:jno o'rə:žje, 'kə:ker so ga 'mē:l, sani'tē:to, 'ti:ste 'ma:ske, de so si jih 'da:l, ne, proti 'pli:nom, 'ra:zne če'la:de, 'puə:l na 'dē:sni maš pa italj... tal'ja:nske sol'da:te

pa 'tu:t vso 'nji:hovo mašine'ri:jo, o'pre:mo, 'ra:zne o'vi:re, ko so jih pot'sta:ulal so'vra:žniku, 'celo: pa'sti: za žva'li: smo 'vi:dļ 'ta:m, de so se u'je:l na'sprō:tni vo'ja:ki 'nō:ter, 've:s 'ca:jt pa po'slu:šaš iz 'zvō:čnikou 'ti:st xru'me:nje ne'vi:hte, gr'me:nje, 'puo:l 'kō:k je de'žva:l, 'stre:ljanje o'rō:žja 'ču:ješ, po'te:m 'gre:mo na'pre:ī, nad'stro:pje 'v:iši, 'ta:m je pa pri'ka:zan ob'dō:bje iz 'dru:ge 'vō:īne, pa 'spe:t 'gre:š po hod'ni:ku, 'le:vo 'ma:š za've:zniške sol'da:te, Ameri'ča:ne, 'Ru:se, An'gle:že, parti'za:ne, 'de:sno 'm:aš pa 'Nē:mce, Ital'ja:ne, 'na:še 'tu:di, do'mō:brance, us'ta:še, 'če:tnike, pa 'spe:t ti raz'la:ga vo'di:čka ot ... se'zna:njena je 'bla: z 'uše:m 'v:rstan o'rō:žja, 'ta:k de smo se 'pra:v 'ču:dļ, 'žē:nska, pa de 'ma: 'tu:lk o 'tē:m, ne, 'pō:jma. »Na 'v:rx,« je pa 'rje:kla, »'kdō: še 'xō:če, nai 'gre: si po'gle:dat etno'lō:ško 'zbi:rko,« pa 'vi:diš 'ra:zņ o'rō:dje 'kmje:čk, pa ko'ša:re, pa 'kuo:še, pa ce'lō: 'e:nga je pred'sta:ula, ko je iz 'tu:īske 'le:gije 'pā:ršo, in je 'ta:k ne'mi:rņ 'du:x, je pa 'rje:kla: »'Tō: je 'na:š vaš'ča:n, 'sa:m se je 'kō:r 'nē:kam zgu'bi:l, ker nam 'ni:ma ob'sta:ņka do'ma: 'bi:t.«

V re'dō:, 'tō: smo si po'gle:dal, 'za:ī pa 'pō:t pod 'nō:ge in 'krē:nemo na'pre:ī čes 'tra:ūnike, 'blo: je 'zlo: le'pō:, ze'lje:na 'le:pa 'tra:va, 're:gratou 'cve:tje, 'le:p ru'mje:n, cve'tō:č 'sa:dņ 'dre:ūje, 'ta:k de smo 'bli: 'kō:r o'ma:mnen od 'ti:zga 'vō:nja, če'bē:le so se 'pa:sle na 'vō:lk, 'zlo: 'le:pa va'si:ca je, 'vse: je kam'ni:t, to je 'ti:sta 'nji:xova arhitek'tu:ra zna'či:lina, 'puo:l 'gre:mo v 'hō:... u 'gō:zd, 'ņie:, 'na:īpre:ī po 'tra:ūnikix, 'puo:l 'gō:zd pa pri'mē:rjamo, 'tō: je pa 'le: 'ma:l dru'ga:č ko pēr 'na:s 'guo:r na 'Šta:jerskem. 'Še: na'pre:ī je 'zma:ņkal 'gō:zda pa 'sa:m 'ni:sk grmi'čē:ūje pa 'rō:žice 'le:pe, 'ē:nci'ja:ni so že le'pō: cve'tē:l, 'ti:sti, 'vē:š, 'ma:jxni, za'spa:nčki jim mi 'pra:ūmo, so 'tu:t 'guo:r na 'Lo:ūrencu pa 'Li:sci. 'Še: na'pre:ī pa 'pra:ū 'je:dņ. »Po'gle:ī, 'mō:rje se 'vi:t!« 'Vē:žde se pri'dru:žmo pa se 'vi:t 'cē:ū Tēr'ža:ški za'li:ū s 'ti:zga 'kuo:nca. 'Puo:l se 'ma:l 'duo:l spu'sti:mo, 'ta:m pa 'pri:demo do (e)ne 'kō:če, ko je 'bla: 'uča:six ital'ja:nska ka'ra:ula med 'vō:īno, 'ņie:, 'ze:ī so pa en 'lu:šņ 'dō:m pla'ni:nski ure'di:l, si 'dō:bo po naro'či:lu 'jē:d, za 'pi:t, 'ka:r si je 'gdō: zaže'le:ū, smo se 'ta:m po'sē:dļ pod 'dre:ūjem o'zu:ni na klo'pē:x, deba'ti:ral, 'ka:ka 'pō:t je 'bla:, 'uti:se 'ma:l 'zmē:njal, 'puo:l je pa 're:ko vo'di:č: »'Za:ī bomo pa 'šli: po 'dru:gi 'stra:ni, de bote še 'dru:g 'kuo:nc 'vi:dļ.« In smo se spu'sti:l 'duo:l na 'Li:pico, to je 'me:īni pre'xō:d, 'ta:m nas je 'ča:ko 'a:uto'bu:s, ko nas je ži 'pre:ī pēr'pie:lo, 'ņie:, do 'tē: va'si:ce, 'Lō:keu. 'Ta:m je pa 'e:dņ 're:ko: »Sej še 'ni:smo 'ta:k 'puo:zņ,

'pe:jdmo si še 'ma:l kobi'la:rno po'glɛ:dat.« V 'rɛ:do, smo se 'stri:njal, se pe'la:mo do 'tja: z 'aʉto'bu:som, 'dva: al 'tri: kilo'mɛ:tre je 'blɔ: od 'ta:m, ko smo 'pə:rsl v do'li:no, 'pri:demo 'tja:, 'puo:l pa 'je:dɔ (= je edɔ) 'rɛ:ko: »'Ka:, ko bi 'šli: na'stɔ:p dre'su:rnix 'kuo:jeʉ 'glɛ:dat?« Pa 'pri:demo do 'vxɔ:da, bla'ga:jna, ja, vstop'ni:na 'ta:ka, da se ti ʉ 'gla:vi zvər'ti:, smo 'rje:kɭ, 'nə:č, bomo 'ma:l se spre'xɔ:dɭ po 'tɛ:m kom'plɛ:ksu, 'da:n je biʉ 'lɛ:p, 'ta:k de smo se eno 'u:ro 'ta:m zadr'ža:l, 'puo:l 'grɛ:mo ʉ 'a:ʉto'bu:s, se'vɛ:de 'spɛ:t ob'vɛ:zn po'sta:nek ob 'a:ʉto'cɛ:sti, med po'tjɔ: pa je že 'da:la be'sɛ:da be'sɛ:do, 'nɔ:, 'grɛ:mo pa 'tja: na'slɛ:dnič, 'nɛ:kam dru'ga:m, 'nɛ:, 'ta:k da smo si 'ma:l pla'ni:ral, 'pri:demo do'mo:ʉ, je še 'kə:r 'lɛ:p 'da:n 'bi:ʉ, 'ta:k de smo bli 'zlɔ: zado'vɔ:lɔ z vre'mɛ:nom, s 'tɛ:m, 'ka:r smo 'vi:dɭ, do'žvɛ:l, in je biʉ 'tɔ: še 'e:dɔ ʉ 'v:rsti 'lɛ:pix iz'lɛ:toʉ.

(Povedala Danica Poropat iz Škofje vasi, roj. 1952)

LITERATURA

1. Jakop, Tjaša, 2001: Fonološki opis govora Ložnice pri Žalcu. Jezikoslovni zapiski: Zbornik Inštituta za slovenski jezik 7, ZRC SAZU. 365-379.
2. --, 2010: Srednjesavinjsko in srednještajersko narečje ter celjski pogovorni jezik. Vloge središča. Ljubljana: Slovenski slavistični kongres. 120-129.
3. --, 2003: Tipologija narečnih glagolskih oblik na primeru govora Ložnice pri Žalcu. Slavistična revija 51/1. 1-25.
4. Logar, Tine, 1981: Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem. Fonološki opisi. Sarajevo, Akademija nauka i umjetnosti BiH. 29-33.
5. Zorko, Zinka, 1999: Štajerska narečja. Enciklopedija Slovenije 13. Ljubljana: Mladinska knjiga. 131-133.
6. Jesenovec, France, Oznaka slovenskega pogovornega jezika v Celju in okolici. Jezik in slovstvo 17. 76-81.
7. Škofic, Jožica, 1998: Govor celjskega predmestja Gaberje. Jezikoslovni zapiski 4. 89-98.
8. Blaž Podpečan, 2007: Tedi ni blo tək ko dons. Celje: Mohorjeva družba. 273-274.